

وب و جرایم منافی عفت: واکاوی رهیافتهای حقوقی

عبدالله حیدری

کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی، واحد علوم و تحقیقات سیرجان، دانشگاه آزاد اسلامی، سیرجان، ایران
abdolla.hydari@gmail.com:emil

چکیده

گسترش اینترنت و فضای سایبری یکی از مهمترین چالشها در مسائل مربوط به خانواده، مسائل جنسی و عفت عمومی را به وجود آورده است. با توسعهی این گونه فناوریها، جرایم رایانه‌ای مرتبط با هنجارشکنیهای غیراخلاقی نیز توسعه یافته است. به نظر میرسد مهمترین انواع جرایم مذکور، جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی است و ایجاد ابزارهای حقوقی کارآمد میتواند بستری مناسب برای توسعهی فناوری اطلاعات مطابق موازین اسلامی باشد. ما در این پژوهش انواع جرایم رایانه‌ای منافی عفت و اخلاق عمومی را تشریح و راهکارهایی جهت پیشگیری از این جرایم ارائه خواهیم کرد. روش این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی است. تحلیل قواعد حقوقی و به طور کلی پدیده‌های حقوقی بخش وسیعی از این پژوهش را به خود اختصاص داده است. یافته‌ی این پژوهش حاکی از آن است که مهمترین جرایم رایانه‌ای علیه عفت و اخلاق عمومی در فضای وب؛ پورنوگرافی، گردشگری جنسی، قوادی، تدلیس در ازدواج و... هستند و قانون مجازات اسلامی در این خصوص جامع نبوده و دارای خلاء و نقصان است و به دلیل بین المللی بودن این جرایم، ضروری است قوانین کیفری و نحوه‌ی مجازات متخلفین به شکلی جامع تدوین یابد.

واژگان کلیدی: وب، جرایم منافی عفت، روابط نامشروع، قانون جرایم رایانه‌ای

۱- مقدمه

رایانه و اینترنت ابزاری بسیار پیچیده و پیشرفته هستند. کسانی که خلاف مصالح بشر از آن استفاده میکنند معمولاً افراد متخصص و نسبتاً باهوشی هستند که با مسایل تخصصی و فنی امور پیچیده رایانه و اینترنت آشنا هستند، به همین دلیل است که متولیان مقابله با این جرایم به سختی و پس از گذشت زمان نسبتاً زیادی آنها را کشف میکنند. بعضی از مجرمان، کلاهبرداران و متخلفان رایانه‌ای به دخل و تصرف در اطلاعات، هرزه‌نگاری، ساختن ویروس‌های رایانه‌ای مهلک، جعل هویت، تخریب سیستم‌های حفاظتی الکترونیکی، تجاوز جنسی و قتل) از طریق یافتن قربانیان در اینترنت (و ... میپردازند. شاید بتوان گفت مجرمان رایانه‌ای افراد معمولی نیستند که دست به اعمال مجرمانه ساده بزنند. لذا یافتن شواهد جرم علیه آنان به مراتب پیچیده‌تر و فنی‌تر از دیگر مجرمان است. انتشار محتوای مجرمانه را شاید بتوان شایع‌ترین جرم رایانه‌ای در نظر گرفت، هر کس در خانه رایانه‌ای متصل به اینترنت داشته باشد به راحتی میتواند عمق و گستره‌ی این جرم را دریابد. در فضای مجازی میتوان محتوای مجرمانه را در قالب عکسها، فیلمهای مستهجن و غیراخلاقی و مطالب ضدارزشی و ضدفرهنگی، دروغ و توهین و افترا، نشر اخبار غیر واقع علیه اشخاص، گروهها و دولتها و حتی مذاهب مشاهده کرد. نوشته‌ها و عکسهای شهواتانگیز، فروش یا به تصویر کشاندن عکسهای مبتذل جهت تحریک کردن افراد و یا پیدا کردن اشخاص از طریق چت) گپ زدن) جهت به نمایش گذاشتن عکسهای آنها در اینترنت و معرفی آنها به دیگر اشخاص جهت برقراری ارتباط نامشروع، اذیت و آزار (این نوع جرم ممکن است به صورت ارتباطات و دست انداختن و متلک گفتن و مطالبه کردن وجه از دیگران باشد) که به عنوان جرایم منافی عفت محسوب میگردد. البته موارد مذکور تنها برخی از جرایم منافی عفت بوده که به تفصیل به آنها خواهیم پرداخت.

۶-۱-۱- جرم رایانه

تاکنون تعاریف گوناگونی از جرم رایانه‌ای از سوی سازمانها، متخصصان و برخی قوانین ارائه شده که وجود تفاوت در آنها بیانگر ابهامات موجود در ماهیت و تعریف این تیپ از جرایم است. جرم رایانه‌ای یا جرم در فضای مجازی دارای دو معنا و مفهوم است. در تعریف مضیق، جرم رایانه‌ای صرفاً عبارت از جرایمی است که در فضای سایبر رخ میدهد. از این نظر جرایمی مانند هرزه‌نگاری، افترا، آزار و اذیت و سواستفاده از پست الکترونیک و سایر جرایمی که در آنها رایانه به عنوان ابزار و وسیله ارتکاب جرم به کار گرفته میشود، در زمره جرم رایانه‌ای قرار نمیگیرند. در تعریف موسع از جرم رایانه‌ای هر فعل و ترک فعلی که از طریق اتصال به اینترنت رخ دهد و توسط قانون ممنوع گردد و برای آن مجازات در نظر گرفته شود، جرم رایانه‌ای نامیده میشود. بر این اساس جرایم رایانه‌ای را میتوان به سه دسته تقسیم کرد:

دسته اول: جرایمی هستند که در آنها رایانه و تجهیزات جانبی آن موضوع جرم واقع میشوند، مانند سرقت، تخریب و غیره.

دسته دوم: جرایمی هستند که در آنها رایانه به عنوان ابزار وسیله توسط مجرم برای ارتکاب جرم به کار گرفته میشود.

دسته سوم: جرایمی هستند که میتوان آنها را جرایم رایانه‌ای محض نامید. این نوع از جرایم کاملاً با جرایم کلاسیک تفاوت دارند و در دنیای مجازی به وقوع میپیوندند اما آثار آنها در دنیای واقعی ظاهر میگردد، مانند دسترسی غیر مجاز به سیستم‌های رایانه‌ای. در مورد جرایم رایانه‌ای تعاریف مختلفی ارائه گردیده و اتفاق نظر در این تعاریف وجود ندارد. اولین گام در جهت تعریف جرایم رایانه‌ای، مربوط به سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (O.E.C.D) است که در سال ۱۹۸۳ در پاریس، گروهی از متخصصین به دعوت این سازمان جمع شدند و این تعریف را ارائه کردند: سوء استفاده رایانه‌ای شامل هر رفتار غیرقانونی، غیراخلاقی، یا غیرمجاز مربوط به پردازش خودکار و انتقال داده است. در این تعریف گر چه به صراحت از جرایم رایانه‌ای نام برده نشده است ولی منظور از سوء استفاده از رایانه همان جرایم رایانه‌ای است. در تعریف دیگری آمده است: هر عمل مثبت غیرقانونی که رایانه در آن ابزار یا موضوع جرم باشد جرم رایانه‌ای است. تعریف فوق کامل و جامع نیست زیرا در این تعریف فقط اشاره به عنصر مادی جرم شده و ذکری از دیگر عناصر متشکله‌ی جرم و همچنین مصادیق جرایم رایانه‌ای به میان نیامده است. پلیس جنایی فدرال آلمان نیز تعریفی

از جرایم رایانه‌ای ارائه داده که عبارتست از: جرم رایانه‌ای در برگیرندهی همهی اوضاع و احوال و کیفیاتی است که در آن شکلهای پردازش الکترونیک داده‌ها، وسیله ارتکاب و یا هدف یک جرم قرار گرفته است و مبنایی برای نشان دادن این ظن است که جرمی ارتکاب یافته است. همچنین به موجب نظر وزارت دادگستری آمریکا هرگونه عمل ناقص قانون کیفری که مستلزم آشنائی با دانش مربوط به تکنولوژی رایانه‌ای جهت ارتکاب عمل، تعقیب و یا رسیدگی به آن باشد، جرم رایانه‌ای است. در نهایت می‌توان جرایم رایانه‌ای را چنین تعریف کرد: هرگونه عمل خلاف قانون که با سوء نیت، از طرف شخص یا اشخاص با به کارگیری از رایانه صورت پذیرد، جرایم رایانه‌ای نامیده می‌شود (طارمی، ۱۳۸۷).

۲-۱- رهیافت حقوقی

معنای لغوی رهیافت در فرهنگ فارسی معین، عبارتست از: راه پرداختن به یک مسئله یا موقعیت یا شیوهی تفکر دربارهی آنها، رویکرد. پس میتوان گفت رهیافت حقوقی یعنی از نظر حقوقی یک راهکار حقوقی درخصوص یک موضوع پیدا کردن (معین، ۱۳۶۳).

۳-۱- رابطه نامشروع و اعمال منافی عفت

رابطهی نامشروع و عمل منافی عفت غیر از زنا از دیدگاه فقهی، حرام و از دیدگاه حقوقی، جرم و مجازات آن تعزیر است. در فقه و حقوق تعریف جامع و مانعی از این دو موضوع ارائه نشده است. ماهیت و تعریف جرم «رابط نامشروع» «با جرم» عمل منافی عفت غیر از زنا «فرق دارد و می‌توان آن دو را این گونه تعریف کرد که روابط نامشروع عبارت است از هر گونه ارتباط میان مرد و زن نامحرم با قصد لذت بردن و عمل منافی عفت غیر از زنا عبارت است از هر گونه تماس جسمی و فیزیکی میان مرد و زن نامحرم به قصد لذت بردن بدون اینکه مواقعه‌ای صورت بگیرد. قانونگذار مقدار مجازات تعزیر را برای آن دو مشخص نکرده است و با توجه به تفاوت ماهیت دو موضوع میزان شلاق باید متفاوت باشد.

۴-۱- تعریف محیط سایبر

سایبر محیطی مجازی و غیر ملموس است که در فضای شبکه‌های بین‌المللی (این شبکه‌ها از طریق شاهراه‌های اطلاعاتی مثل اینترنت به هم وصل هستند) قرار دارد. در این محیط تمام اطلاعات راجع به روابط افراد، فرهنگ‌ها، ملت‌ها، کشورها و به طور کلی هر آنچه در کره خاکی به صورت فیزیکی و ملموس وجود دارد (به صورت نوشته، تصویر، صوت، اسناد)، در یک فضای مجازی به شکل دیجیتالی و در دسترس کاربران قرار می‌گیرد و از طریق کامپیوتر، اجزای آن و شبکه‌های بین‌المللی بهم مرتبط می‌شوند.

۲-۱-۳- مرتکبین جرایم رایانه‌ای

امروزه جرایم رایانه‌ای میتواند به وسیله هر کسی در هر نقطه‌ای از دنیا به وقوع بپیوندد و با آن که تحقیقات به عمل آمده نشان از روند رو به رشد جرایم رایانه‌ای دارند ولیکن تعداد آمار موجود نمیتواند ما را به نتیجه‌گیری مطلوب رهنمون سازد چه بسا این آمار، منعکس کننده تعداد جرایم کشف شده و نه تعداد جرایم واقعی هستند. از خصوصیات و ویژگیهای جرایم رایانه‌ای وجود رقم سیاه بسیار بالا است. انجمن بین‌المللی حقوق جزا (AIDP) در گردهمایی خود درباره جرایم رایانه‌ای و دیگر جرایم علیه تکنولوژی اطلاعاتی در سال ۱۹۹۲ در ورستبورگ آلمان، گزارشی درباره جرایم رایانه‌ای بر پایه گزارشهای دریافتی از کشورهای عضو ارائه کرد که مطابق آن تخمین زده میشود تنها ۵ درصد جرایم رایانه‌ای به مقامات مجری قانون گزارش شده‌اند. ملموس نبودن جرایم رایانه‌ای مبتنی بر چند عامل میباشد. اول آنکه تکنولوژی پیشرفته یعنی ظرفیت حافظه فشرده رایانه و سرعت بالای عملیات موجب کشف دشوار جرایم رایانه‌ای است. دوم آنکه به دلیل عدم وجود سابقه و شناخت در خصوص جرایم رایانه‌ای بزه‌دیدگان و مامورین اجرای قانون پس از مدتی متوجه وقوع جرم میشوند و دست آخر آنکه بسیاری از بزه‌دیدگان توان تشخیص، پیشگیری و مقابله با حوادث مربوط به این گونه جرایم را ندارند. از طرف دیگر مرتکبین زبده، اغلب از خود مدرکی به جای نمیگذارند. اطلاعات، قابل نسخه‌برداری است بدون آنکه از محل خود برداشته شود و سوابق عمل هم قابل پاک شدن هستند. بخش جرایم

رایانه‌های سازمان اطلاعات امنیت آمریکا FBI تخمین زده که بین ۸۵ تا ۹۵ درصد جرایم رایانه‌های حتی کشف هم نمی‌شوند. دلیل دیگر وجود رقم سیاه، عدم تمایل بزه‌دیدگان برای اعلام وقوع جرایم رایانه‌های پس از کشف است. در بخش تجارت این عدم تمایل به دو امر مربوط می‌شود. برخی از بزه‌دیدگان ممکن است به دلیل هراس از تبلیغات سوء رسوایی و یا از دست دادن حسن شهرت خود تمایلی به فاش ساختن اطلاعات نداشته باشند. دیگر بزه‌دیدگان نیز از سلب اعتماد سرمایه‌گذاران و یا عامه مردم و پیامدهای اقتصادی ناشی از آن واهمه دارند. لذا برای مبارزه و پیشگیری از جرایم رایانه‌های همکاری بزه دیده بسیار مهم و حائز اهمیت است. مرتکبین جرایم رایانه‌های به لحاظ سنی شامل طیف گسترده‌ای از افراد می‌باشند از جمله: نوجوانان، دانشجویان، کارمندان ناراضی، خلافکاران و تروریست‌های بین‌المللی و... منحنی سنی مجرمین رایانه‌های سن بین ۱۰ تا ۶۰ سال را نشان می‌دهد و دامنه مهارت آنان از تازه کار تا حرفه‌ای گسترده است. بسته به نوع جرم، گاه آشنایی کلی با کامپیوتر اکتفا می‌کند و گاه نیازمند تخصص در سطح بالا می‌باشد. معمولاً دو دسته از مرتکبین جرایم رایانه‌های از هم قابل تمایز هستند: مرتکبین اتفاقی و مجرمین واقعی. دسته اول معمولاً شامل جوانانی است که به انگیزه بازی و تفریح، مرتکب جرایم رایانه‌های می‌شوند. ارتکاب این جرایم از آن جایی که منعکس کننده معایب سیستمها و نحوه نفوذپذیری به شبکه و سیستم‌های رایانه‌های است لذا اتخاذ تدابیر پیشگیرانه امنیتی مفید است. جرایم خطرناک و جدی که موجب خسارات مالی هنگفت می‌گردد از سوی مرتکبینی که دارای تخصص فنی یا تحصیلات دانشگاهی هستند وقوع می‌یابند که این دسته از مجرمین را باید جدی گرفت. در یک سری از جرایم رایانه‌های انگیزه اصلی کسب منفعت مالی است ولیکن انگیزه‌های دیگری چون انتقام جویی شغلی، سرگرمی، اثبات برتری قدرت، خودنمایی، علل روانی، چالش و... وجود دارد. لذا یکی از وجوه تمایز مرتکبین جرایم رایانه‌های از یکدیگر نوع انگیزه آنان است. بر این اساس سه گروه از مجرمین از یکدیگر شناخته شده‌اند، مزاحمان رایانه‌های، خلافکارها و خرابکاران. انگیزه گروه اول صرفاً دستیابی به سیستم‌های رایانه‌های و اطلاعات موجود در آن است و اکثراً نوجوانانی هستند که برای تفریح و سرگرمی و ارضای حس برتری جوئی دست به این اقدامات می‌زنند. انگیزه دسته دوم یعنی خلافکارها، کسب منفعت مالی است و عمدتاً در دو مقوله جاسوسی و کلاهبرداری فعالیت دارند که روز به روز بر تعداد این افراد در جهان افزوده می‌شود. بالاخره انگیزه دسته سوم تنها صدمه زدن و ایراد خسارت به دیگران است، که نه به قصد کسب منفعت و نه سرگرمی و تفریح می‌باشد بلکه افرادی هستند که دارای اختلالات روانی هستند و یا قصد انتقام جوئی دارند. آنچه در مورد مرتکبین جرایم رایانه‌های حائز اهمیت است، آن است که این دسته از مجرمین در اذهان عمومی جایگاه چندان نامطلوبی ندارند و به نظر میرسد نسبت به مجرمان دیگر در اجتماع از مقبولیت بیشتری برخوردارند چه بسا به عنوان یک قهرمان و یا بزرگترین بزهکاری رایانه‌های سال در تمام دنیا مشهور شده و نامشان زبازد میشود. جالب این که بعضی از مجرمان رایانه‌های اقدام به تشکیل انجمن یا گروه می‌کنند که به عنوان نمونه به انجمن خدشه‌زندگان میتوان اشاره کرد (ولیدی، ۱۳۷۲).

۴-۱ جرایم رایانه‌های منافی عفت

در ذیل به بررسی مهمترین جرایم رایانه‌های منافی عفت خواهیم پرداخت:

۱-۴-۱ انتشار محتوای مجرمانه

انتشار محتوای مجرمانه را شاید بتوان شایعترین جرم رایانه‌ای در نظر گرفت. هر کس در خانه رایانه‌ای متصل به اینترنت داشته باشد به راحتی میتواند عمق و گستره این جرم را دریابد. در فضای مجازی میتوان محتوای مجرمانه را در قالب عکسها، فیلمهای مستهجن و غیراخلاقی و مطالب ضد ارزشی و ضد فرهنگی، دروغ و توهین و افترا، نشر اخبار غیر واقع علیه اشخاص، گروهها و دولتها و حتی مذاهب مشاهده کرد.

رابطه جرم با انتشار این نوع مطالب، این است که اغلب بنا به آزادی بیحد و حصر و آن چه آن را جریان آزاد اطلاعات میدانند، سایتها به راحتی به پخش این نوع مسائل مبادرت می‌ورزند به گونه‌ای که بیشتر محتوای مجرمانه از این طریق منتشر میشود و انتقال تصاویر و اطلاعات از طریق شبکه‌های اطلاعات رسانی مرز جغرافیایی نمیشناسد. بر این اساس به طور آشکار حاکمیت ملی

کشورهایی که خواهان بعضی مطالب ارسالی نیستند، نقض میشود به عنوان مثال انتقال تصاویر و اطلاعات غیرقانونی فرامرزی هم چنان به عنوان یکی از مشکلات لاینحل اینترنت باقی مانده است.

انتشار برخی اطلاعات و تصاویر ممکن است در کشوری غیرقانونی محسوب شود، ولی در کشور دیگر قانونی باشد. در این صورت حتی اگر ناشر آن نیز مشخص شود، امکان تعقیب قانونی وی در فراسوی مرزها، بدون موافقت مراجع قانونی کشور محل اقامت ناشر وجود ندارد.

در قانون، موادی برای افشای فحشاء وضع شده است که در صورت ارتکاب به این عمل مجازاتی را برای آن معین نموده‌اند، مانند:

۱. اشاعه فحشا و منکرات) بند ۲ ماده ۶ قانون مطبوعات.
۲. تحریک، تشویق، ترغیب، تهدید یا دعوت به فساد و فحشا و ارتکاب جرایم منافی عفت یا انحراف جنسی) بند ب ماده ۱۵ قانون جرایم رایانه‌ای و ماده ۸۵۸ قانون مجازات اسلامی فعلی.
۳. انتشار، توزیع و معامله محتوای خلاف عفت عمومی (مبتذل و مستهجن) (بند ۲ ماده ۶ قانون مطبوعات و ماده ۱۴ قانون جرایم رایانه‌ای)

۴. تحریک، تشویق، ترغیب، تهدید یا تطمیع افراد به دست یابی به محتویات مستهجن و مبتذل) ماده ۱۵ قانون جرایم رایانه‌ای)
۵. استفاده ابزاری از افراد) اعم از زن و مرد (در تصاویر، تحقیر و توهین به جنس زن، تبلیغ تشریفات و تجملات نامشروع و غیرقانونی) بند ۱۰، ماده ۶ قانون مطبوعات.

در جامعه ایران انتشار مطالب و تصاویر خلاف عفت عمومی، علاوه بر منع قانونی، عقلی و اخلاقی دارای قبح شرعی نیز میباشد و طبق قانون مجازات اسلامی، مجازات اشخاصی که مرتکب جرایم بالا شوند به حبس تعزیری و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و تا ۷۴ ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهند شد) شکری و قادر، (۱۳۸۴)

۲-۲ راهها و ادله اثبات جرایم منافی عفت

یکی از بارزترین ویژگی جرایم منافی عفت، راه ها و ادله اثبات این جرایم است. چرا که قانونگذار ایران به تبع از کتب فقهی، اصول مسلم اثبات دعوی کیفری را رها کرده و برای اثبات جرایم منافی عفت استثناء قابل شده است.

اصل قانونی بودن دلایل، از جمله اصول اساسی آئین دادرسی کیفری در سیستم کشورهای حقوق نوشته، از جمله حقوق ایران است. قانون به منظور تضمین صحت کسب دلیل به عرضه خط مشی لازم میپردازد. لذا علاوه بر قانونی بودن دلایل، کسب دلیل نیز باید از راه قانونی باشد به همین جهت در قانون اساسی نیز اخذ اقرار به عفت و شکنجه محکوم به بیاعتباری است و در ماده ۵۷۸ ق. م. ۱. نیز ضمانت اجرای آن بیان شده است. همچنین «برابر اصل ۲۲ قانون اساسی، اهمیت حرمت منزل و مسکن اشخاص به قدری است که هتک آن میتواند موجب بیاعتباری دلایلی گردد که از طریق آن تحصیل میشود. به همین جهت دادگاه «کلماز» شهادت یک پلیس مخفی را که از میان شکاف پنجره کرکره اطلاق، عمل خلاف زنی را مشاهده کرده بود، رد کرد و این طریقه تحصیل دلیل را، غیر قانونی اعلام نمود) «گلدوزیان، ۱۳۸۶، ص (۲۸۳)

در حقوق موضوعه ایران، قانون مبتنی بر حقوق اسلام در جرایم مستوجب حدود و قصاص سیستم دلایل قانونی حاکم است و این سیستم، قواعد ثابتی را مقرر میدارد و به قاضی نشان میدهد که حکم جزایی را بر اساس کدام سنخ از دلایل استوار کند و بر دلایلی که مبنای حکم است چه شرایطی را بار کند. بنابراین در مورد جرایم مستلزم حد، الزاماً دلایل قانونی مطرح هستند. دادگاه فقط در جلسه محاکمه و به موجب دلایل قانونی معین که با رعایت موازین قانونی تحصیل گردیده‌اند، میتواند به اتخاذ تصمیم مبادرت کند. با این لحاظ دادگاه باید مثلاً بر اساس اعتقاد و اطمینان به ادای شهادت اقامه شده، متهم را محکوم کند و با فقدان دلایل، مبادرت به اعلام رأی برائت کند. بنابراین جرایم منافی عفت از سیستم دلایل قانونی متابعت میکند و راه های اثبات جرمی مثل زنا منحصرأ اقرار و شهادت ذکر شده و ماده ۱۰۵ ق. م. ۱. به قاضی دادگاه اجازه میدهد که به علم خود در حق الله و حق الناس عمل کند و حد الهی را جاری کند، ولی لازم است مستند علم را ذکر کند «در واقع برای اثبات هر جرمی که در آن به علم

قاضی تصریح شده است یا قانون در آن مورد ساکت است علم قاضی جزء ادله اثبات است ولی چون در جرم زنا تنها به اقرار و شهادت تصریح شده است، علم قاضی مدخلیتی ندارد) «گلدوزیان، ۱۳۸۶، ص ۳۲۳

لذا اثبات جرم زنا مستلزم جمع شرایطی است که با راه های ثبوت معین و غیر قابل تغییر، قلمرو اجرایی آن عملاً محدود گردیده و در نتیجه احراز چنین جرایمی با اشکال مواجه است. شک و تردید به نفع متهم بوده و موجب صدور حکم برائت میشود. باید خاطر نشان کرد که به همان اندازه که شرع مقدس اسلام مجازات زانی و زانیه را سخت مقرر فرموده به همان اندازه جهت اثبات آن وجود دلایل کافی و قانع کننده‌ای را لازم دانسته است. نحوه اثبات جرم زنا دارای آن چنان اهمیتی است که حتی بر حسب نوع و روش اثبات، میزان مجازات زانی یا زانیه نیز تغییر پیدا میکند. بر این اساس بررسی دلایل اثبات جرم ضروری به نظر میرسد. اثبات جرم زنا به دو صورت و جرم لواط و مساحقه به سه صورت در ق. م. ۱۰ پیش بینی شده است.

۳-۴-۲ مجازات قانونی

قانونگذار در ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی رکن قانونی جرم رابطه نامشروع را تعریف و مصادیقی را برای آن برشمرده و مقدار مجازات آن را به طور مشخص تعیین کرده است. اسماعیل جعفریان در پاسخ به این سوال که آیا باید میان رابطه نامشروع و اعمال منافی عفت عمومی در قانون مجازات اسلامی تفکیک قائل شد یا مترادف هم هستند پاسخ داد: هر چند که رابطه نامشروع و مصادیق مطرح شده آن در قانون، جزئی از اعمال منافی عفت عمومی محسوب می‌شوند و مترادف هم هستند اما قانونگذار در قانون مجازات اسلامی بین این دو عمل تفکیک قائل شده است و با گذاشتن کلمه «یا» بین کلمات رابطه نامشروع و منافی عفت عمومی، تفکیک قائل شده و حتی اعمال منافی عفت عمومی را زمانی که در انظار و اماکن عمومی و معابر اتفاق بیفتد علاوه بر کیفر عمل صورت گرفته وفق ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی به مجازات سنگین‌تر از جمله حبس از ده روز تا دو ماه یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌کند. وی در رابطه با موارد مطرح شده در ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی از قبیل تقبیل و مضاجعه که جنبه حصری یا تمثیلی دارند، تصریح کرد: موارد مطرح شده در این ماده جنبه تمثیلی و مصادیقی دارند و قضات در موارد مشابه می‌توانند شخصا اظهار نظر و یا حتی متهم را به مجازات مقرر در این ماده محکوم کنند. البته رویه قضایی نیز این موضوع را اثبات می‌کند و موارد زیادی از جمله رابطه نامشروع از طریق پیامک و یا تلفن و یا نامه نگاری وجود دارد.

۴-۴-۲ تبعیت از نظریات مشورتی

تبعیت از نظریات مشورتی جنبه ارشادی دارد، نظریه مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه خلوت زن و مرد نامحرم را از مصادیق رابطه نامشروع مشمول ماده ۶۳۷ نمی‌داند و باید اعمالی از قبیل تقبیل و مضاجعه صورت گرفته باشد، همان طور که گفته شد، تبعیت از نظریات مشورتی مثل قانون و یا آراء وحدت رویه برای قضات جنبه اجباری ندارد بلکه جنبه ارشادی دارد و با توجه به این که قانونگذار در ماده ۶۳۷ تقبیل و مضاجعه را به عنوان مصادیق مطرح کرده لذا همان طور که قبلاً بیان شد دست قضات، در صدور حکم در مورد خلوت بین زن و مرد باز است که البته با توجه به اصل برائت و اصول تفسیر مضیق قوانین و تفسیر به نفع متهم به آراء صادره از این قبیل ایرادات وارد است. داشتن رابطه تلفنی و پیامک عاشقانه جرم است، با باز گذاشتن دست قضات در مواد قانونی مربوطه، قضات می‌توانند نسبت به این موارد علی‌الخصوص در مواردی که شاکی خصوصی داشته باشد و تقاضای پیگیری کرده باشد حکم به مجازات متهمین صادر کنند. در پاسخ به این سوال که آیا قاضی می‌تواند دستور شنود مکالمات و دریافت پرینت پیامکها را در این پرونده‌ها بدهد، میتوان گفت: این موضوعی است که در رویه فعلی قضایی اتفاق می‌افتد و قضات به مخابرات دستور ارسال متن پیامکهای رد و بدل شده بین متهمین و یا پرینت تماسهای آنها را می‌دهد که البته بیشتر در مواردی است که شاکی خصوصی جهت اثبات ادعای خود این موضوع را از قاضی تقاضا میکند و الا در غیر از مورد تقاضای شاکی خصوصی قاضی نباید در حریم خصوصی افراد وارد شود و یا به کشف دلیل برای محکومیت متهمین اقدام کند. صرف حضور زن و مرد در این مکان‌ها جرم محسوب نمی‌شود مگر اینکه وفق مواد ۶۳۷ و ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی اعمالی از قبیل تقبیل یا مضاجعه انجام دهند و یا تظاهر به عمل حرامی کنند، البته با توجه به حضور روز افزون زنان در جامعه در کنار مردان و مشارکت

بالای آن‌ها در فعالیتهای اجتماعی نمی‌توان حضور این دو قشر را در کنار یکدیگر که در مواردی بالاجبار مثل حضور دو همکار به تنهایی در محل کار و نیز در مواردی با اختیار مثل خوردن نهار در یک رستوران و یا تردد با ماشین همکاران را جرم محسوب کرد.

جمع بندی:

امروزه توجه دولتمردان، حقوقدانان و متخصصین در امر تکنولوژی رایانه‌های معطوف به افرادی است که باعث ایجاد مشکلاتی برای استفاده صحیح از اینترنت و فضای مجازی شده‌اند. هر چه بیشتر تکنولوژی رایانه‌های توسعه یابد جرایم رایانه‌های نیز توسعه پیدا خواهد کرد، ولی قوانینی که بتواند با این جرایم برخورد کند، پاسخگو نیستند و دولت‌ها می‌بایستی قوانین خود را متناسب با جرایم تنظیم کنند، زیرا جرایم رایانه‌های با جرایم غیر رایانه‌های و کلاسیک اختلاف اساسی دارند. در واقع شیوهی ارتکاب آنها تقریباً آسان است و با منابعی اندک می‌توانند خسارات هنگفتی وارد کنند. عمده‌ترین جرایم رایانه‌های منافی عفت پورنوگرافی، گردشگری جنسی، قوادی، رابطه نامشروع، قمار، تظاهر به قماربازی و تدلیس است و راهکارهای پیشگیری از آن، شیوه آموزش مدار، شیوه عاطفی مدار، شیوه کنترل مدار و قدرت مدار و می‌باشند. قانون مجازات اسلامی در خصوص جرائم رایانه‌های منافی عفت و اخلاق عمومی، جامع نبوده و دارای خلاء و نقصان است. حوزه‌ی قضائی صلاحیت رسیدگی به جرایم رایانه‌های که در عرصه بینالمللی رخ میدهند نیز مشخص نیست. با توجه به بینالمللی بودن جرایم رایانه‌های ممکن است در بعضی از کشورها این موضوعات به عنوان جرم تلقی نگردیده و یا حتی قانونی مبنی بر مجازات متخلفان وجود نداشته باشد و باعث ایجاد تعارض گردد. لذا ضروری است که دولت‌ها در مورد جرایم رایانه‌های، قوانین کیفری و نحوه مجازات برای متخلفان تصویب کنند تا شاید بتوانند مانع وقوع بزه رایانه‌های شوند. ضمناً در ایران نیز با توجه به رواج استفاده از رایانه‌های شخصی و اینترنت ضروری است که قانون جرایم رایانه‌های تصویب گردد.

فناوری اطلاعات این ظرفیت را دارد که در ابعاد مختلف پیشگیری وضعی از جرایم سایبری تأثیر گذار باشد. بنابراین از آنجا که استفاده از آن میتواند با ابزار کنترلی که فراهم میسازد از ارتکاب جرایم سایبری پیشگیری کند و با ابعاد نظارتی که دارد امکان شناسایی مجرمان سایبر را فراهم سازد (شاه محمدی و تاهو، ۱۳۹۳).

بین وابستگی فزاینده‌ی جامعه به فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی دولتها در صیانت از فضای سایبر، شکافی پدید آمده است که بزهکاران را به سوی دنیای سایبر گسیل داشته است؛ زیرا آنها دریافته‌اند که ابزارهای مرسوم، فاقد کارایی لازم است و دلایل دیجیتالی به دست آمده، تاب پیگرد آنها را ندارد. همچنین نوظهور بودن این فناوریها سبب شده تا اقدامات مقطعی و ضربتی برای کنترل کوتاه مدت جرایم سایبری، مطلوب سیاست گذاران و نظام عدالت کیفری قرار گیرد؛ چرا که این اقدامات کم هزینه سبب میشود تا چنین به نظر آید که دستگاه عدالت کیفری برای برخورد با منحرفان، فاقد برنامه‌ی لازم نمیشود؛ نمونه‌ی بارز این گونه اقدامات، تدابیر وضعی است که با اثرگذاری بر موقعیتهای جرماً به دنبال آن است که در سایه‌ی تدابیر محدودکننده و نظارتی، بزه را برای بزهکار دشوار جلوه دهد و با تغییر در معادله‌ی هزینه فایده، او را از ارتکاب جرم باز دارد. البته دستگاه عدالت کیفری برای مبارزه با جرم، همواره از کیفر بهره جسته است، اما دربارهی جرایم سایبری به دلیل ویژگیهای حاکم بر فضای سایبر سیاست گذاران دریافته‌اند که الگوی بازدارندگی سنتی، حتی کمتر از سایر جرایم در پیشگیری و ارباب این دسته جرایم مؤثر واقع میشود. از این رو، اقدامات کُنشی را بر هر نوع تدبیر دیگر مقدم داشته‌اند. شاید جامعترین و فراگیرترین برنامه‌ی پیشگیری، رهنمودهای کلارک باشد. گرچه او این رهنمودها را در چارچوب جرایم سنتی مطرح کرد، با این حال میتوان با پیاده سازی و اجرای این رهنمودها، به نحو مطلوبی از جرایم سایبری نیز پیشگیری نمود. با آنکه کلارک هیچ گاه یک راهبرد مستقل را به بحث آموزش بزه دیدگان اختصاص نداد، میتوان در میان برخی راهکارهای وی به طور صریح اهمیت آن را دریافت. نوظهور بودن جرایم سایبری، کثرت بزه دیدگان در فضای سایبر و عدم درک دقیق آثار تهدیدهای سایبری، ضرورت تکیه بر تدابیر آموزش آگاهی ساز را در این دسته جرایم موجه مینماید. باید دانست که تدابیر وضعی، بار کم کاری دستگاههای مختلف مسئول در امر مبارزه و کنترل جرم را به عهده میگیرند و تدابیر پیشگیری وضعی در کنار برنامه‌های پیشگیری اجتماعی، سبب

بالندگی در پیشگیری و کنترل بزهکاری میشوند؛ زیرا رسالت پیشگیری وضعی، ریشه کنی اصولی جرم نیست و اثرگذاری برنامه‌های آن، بیشتر جنبه‌ی آرام بخشی دارد. بنابراین لازم است سیاست‌گذاران در کنار بهسازی محیطی، توسعه و به روزرسانی تدابیر وضعی، نسبت به تقویت سازوکارهای خودکنترلی و آموزش مهارت‌های اجتماعی به شهروندان، اهتمام داشته باشند. البته برخی ایرادهای ناظر بر پیشگیری وضعی ناشی از کاربست نادرست این تدابیر و راهبردها میباشد؛ برای نمونه، انتقادات بر محدودیت‌های اخلاقی حقوق بشری بیشتر ناظر بر اجرای چنین تدابیری است. همچنین دربارهی هزینه‌های سنگین اقتصادی، عده‌ای معتقدند که به دلیل محرومیت‌های مالی طبقات فرودست، این پیشگیری تنها به سود طبقه‌ی فرادست میباشد و نتیجه‌ی این امر، آپارتاید امنیتی است. باید گفت که این ایراد نیز به نحوی اجرای برنامه‌ها وارد است، نه به اصل پیشگیری وضعی؛ زیرا دولت میتواند با دخالت در این زمینه به یاری بخش محروم جامعه آید و در قالب طرح‌های حمایتی با اختصاص بخشی از بودجه‌ی کشور توازن امنیت را برقرار سازد. پس چنانچه این برنامه‌ها به طور همه جانبه مورد نظر واقع شوند و به طور علمی به کار گرفته شوند، کمتر با چالش اخلاقی مواجه خواهند شد. در پایان باید توجه داشت که در کنار اقدامات پیشگیرانه، نهادهای مسئول قانون گذاری، سیاست‌گذاران، قضات و نهادهای مردمی باید درک و شناخت کافی دربارهی این جرایم کسب کنند. شاید علت اصلی رشد بیرویه‌ی تهدیدهای سایبری را بتوان در عدم شناخت دقیق واقعیت این جرایم و نیز عقب ماندگی دستگاه‌های مختلف سیاست گذاری اجرایی از تحولات آن دانست؛ برای نمونه، قضات برای درک مفهوم ورود غیر مجاز به منزل دیگری آن را با، نفوذ غیر مجاز) هک (به سامانه‌ها تطبیق میدهند! این امر نشان میدهد که هنوز برخی، از واقعیت و چیستی این جرایم، اطلاع دقیقی ندارند. بنابراین بایسته است در کنار پژوهش‌های مبنایی و کاربردی در این حوزه، دربارهی قانون گذاری متناسب با بزه سایبری و کیفی‌گذاری متناسب با بزه‌کار سایبری، واکاوی و مطالعات منسجمی صورت گیرد (بهره مند و دیگران، ۱۳۹۳).

با عنایت به افزایش جرم می توان گفت، حتی نشستن در ماشین و صحبت کردن نیز رابطه نامشروع است. جزای اثبات جرم رابطه نامشروع شلاق است که بعضاً به جهت تکمیل مجازات حتی تبعید نیز در نظر گرفته می‌شود، در این پژوهش برای جلوگیری از این گونه مشکلات در جامعه موارد ذیل پیشنهاد شد :

الف) تقدم پیشگیری بر درمان، برخورد فیزیکی خشک و قانونی جوابگوی این مسایل نیست. باید اخلاقیات در جامعه افزایش یابد. پیشگیری در این گونه موارد نقش بسیار مهمی دارد و با تقویت فرهنگ و اخلاق در جامعه باید به سمت پیشگیری حرکت کنیم زیرا مجازات، خیلی کاری نبوده است و قوانین ما در این مورد خیلی کارآمد و کامل نیستند.

ب) لزوم کنترل پیامک‌ها و مکالمات تلفنی، محاکم درخصوص کنترل پیامک‌ها و تلفن‌های فیما بین همراه با کسب مجوز قانونی دستور می‌دهند که پرینت مکالمات و پیامک‌ها اخذ شود. این مطلب منافاتی با منع تفتیش عقاید ندارد و در جهت کشف جرم بعد از وقوع جرم است. هر چند استماع تلفنی و یا پیامک به عنوان تنها سند یک پرونده مورد استناد قرار نمی‌گیرد زیرا دیوان عالی کشور آنرا رد خواهد کرد اما مکالمات قرینه برای رسیدن به ارتکاب جرم و روشن شدن حقیقت بسیار قوی هستند.

ج) انجام اقدامات فرهنگی به عنوان بهترین راهکار، بررسی شرایط و بسترهای تاثیر گذار در این امر با انجام کارهای علمی و تحقیقی لازم با هدف آگاه سازی عمومی و آرایه راهکارهای قانونی و اخلاقی برای برقراری ارتباط سالم میان افراد به خصوص جوانان مهم‌ترین عامل برای پیشگیری از وقوع جرایمی این چنین است.

بر طبق اصول کلی در علم سیاست جنایی، همواره پیشگیری در ارتکاب جرم موثرتر و سودمندتر از مبارزه و مجازات است. در جرایم رایانه‌ای نیز پیشگیری باید به عنوان هدف عمده هرگونه سیاست گذاری در این خصوص باشد. امنیت رایانه اولین مانع در جلوگیری از جرم رایانه‌ای است که در مبحث دوم در این رابطه بحث گردید و به کدهای رفتاری که در جلوگیری از جرم رایانه‌ای اهمیت ویژه‌ای دارد نیز اشاره شد. یک کد رفتاری میتواند به وسیله هر سازمانی اصولاً برای الزام اعضای سازمان و تعیین مبنایی برای روند انضباطی برقرار شود. کدهای رفتاری نقش مهمی در تعیین تعهدات شاغل در یک موقعیت حقوقی دارند. تفسیر

اصطلاحاتی همچون (تقصیر (و) مراقبت (اغلب در کدهای رفتاری و تفسیر آنها در ضمن مشاغل انجام شده است. به طور عموم قواعد مذکور در کد رفتاری و در نحوه رفتار مشاغل و روابط جامعه به عنوان یک مجموعه اثر میگذارد. کدهای کنونی رفتاری که هم در مشاغل رایانه‌ای و هم در محاسبات مورد استفاده قرار گرفته است، مشتمل بر ارجاع خاصی به امنیت رایانه نیست. اهمیت امنیت رایانه به طور صریحتری باید در این کدها بیان شود. کمک موثر برای جلوگیری از جرم رایانه‌ای میتواند با بسط استانداردهای متحد الشكل برای بازرسی و شرایط مصرح در کدهای رفتاری برای انطباق با این استانداردها شروع شود.

فهرست منابع و مواخذ

- آنجلیز، جینا ۱۳۸۳، *جرایم سایبر*. ترجمه سعید حافظی و عبدالصمد خرم آبادی. تهران: [شورای عالی توسعه قضایی، شورای عالی اطلاع رسانی].
- احمدی، حبیب ۱۳۸۴، *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: نشر سمت.
- اوحدی، بهنام ۱۳۸۰، *تمایلات جنسی انسان*. اصفهان: نشر مولف.
- الهیان، مجتبی ۱۳۷۲، *نگرش فقهی حقوقی پیرامون احکام حدود، قصاص، دیات در فقه امامیه*. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- باستانی، برومند ۱۳۸۳، *جرایم کامپیوتری و اینترنتی جلوه ای نوین از بزهکاری*. تهران: انتشارات بهنامی.
- بهری، محمد؛ داور، علی اکبر؛ شکری، رضا ۱۳۸۰، *نگرشی بر حقوق جزای عمومی*. تهران: مجد، ج اول، ص ۱۰۲.
- بای، حسینعلی؛ پورقهرمانی، بابک ۱۳۸۸، *بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه ای*. تهران: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده فقه و حقوق.
- رایانه‌ای"، مجموعه مقاله‌های همایش بررسی جنبه‌های حقوقی فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضاییه. تهران: سلسبیل.
- جعفری، علی ۱۳۹۳، *علل و پیامدهای هزینه نگاری اینترنتی و جنبه های کیفری آن*. تهران: میزان.
- دیانی، عبدالرسول ۱۳۸۵، *ادله اثبات دعوی در امور مدنی و کیفری*. تهران: نشر تدریس.
- رستمی نجف آبادی، حامد ۱۳۸۷، *جرایم رایانه‌ای منافی عفت و راهکارهای پیشگیری از آن*. تهران: دفتر نشر داد.
- رضوی، محمد ۱۳۸۶، *جرایم سایبری و نقش پلیس در پیشگیری از این جرایم و کشف آنها*. "فصل نامه دانش انتظامی". دوره ۹، ش ۱، ص ۱۲۰-۱۴۰.
- رنجبر، زواره ۱۳۸۸، *"بررسی حقوقی جرایم اینترنتی"*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- رنه‌گرو، ۱۳۴۴، *مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا*. ترجمه و تطبیق ضیاءالدین نقابت. تهران: [ابن سینا، ج اول، ص ۱۵۶].
- رایجیان اصلی، مهرداد ۱۳۸۴، *رهیافتی نو به بنیان های نظری پیشگیری از جرم*. "مجله حقوقی دادگستری". ش ۴۸-۴۹، ص ۱۵۶.
- زاهدی، عاطفه ۱۳۸۸، *ناظر بر جرایم قوانین و مقررات رایانه ای (اینترنتی)*. تهران: جنگل.
- زراعت، عباس ۱۳۷۸، *شرح ق م ۱. بخش حدود*. ج اول. تهران: انتشارات ققنوس.
- زیبر، اولریش ۱۳۸۶، *جرایم رایانه ای*. ترجمه نوری و همکاران. تهران: [گنج دانش].
- ستوده، هدایت اله ۱۳۷۴، *مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی اجتماعی*. تهران: نشر آوای نور.
- سوانسون، چارلز؛ چاملین، نیل سی؛ تری تو، لئونارد ۱۳۸۱، *تحقیقات جنایی*. ترجمه شامبیاتی، هوشنگ ۱۳۷۷، *حقوق کیفری اختصاصی*. تهران: انتشارات ژوبین، ج سوم.

- طارمی، محمدحسین " ۱۳۸۷. طبقه بندی و آسیب شناسی جرایم رایانه ای " *هفته نامه نگاه*، ش. ۲۳۳. عباچی، مریم، ۱۳۸۰.، *حقوق کیفری اطفال در اسناد سازمان ملل متحد*. تهران: نشر مجد.
- قاسمی روشن، ابراهیم ۱۳۸۱.، *توانمندی خانواده در پیشگیری انحرافات اجتماعی*. تهران: کتاب زنان.
- مساواتی آذر، مجید ۱۳۷۴.، *جامعه شناسی انحرافات*. تبریز: نشر نوبل .
- مطهری، مرتضی ۱۳۷۴.، *تعلیم و تربیت در اسلام*. تهران: صدرا.
- معین، محمد ۱۳۶۳.، *فرهنگ معین*. چ ششم، تهران: امیر کبیر.
- مکارم شیرازی، ناصر ۱۳۷۶.، *تفسیر نمونه*. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ج چهاردهم.
- هاشمی فرد، میراحمد ۱۳۴۸.، *مسائل و اختلالات جنسی در مرد و زن*. تهران: نشر چهر.